

Språk- och litteraturcentrum

SVEK02 vt 2025

Uppsats 15 hp

LUNDS
UNIVERSITET

Flerspråkighet och metaspråklig medvetenhet:

En studie om flerspråkiga resurser och
inläring av svenska som tredjespråk

Namn: Teresa Ciel Åberg

Handledare: Anna Flyman Mattsson

Sammandrag

Denna studie syftar till att undersöka sambanden mellan flerspråkiga faktorer och studieresultat i svenska som främmande språk hos vuxna inlärare. Studien fokuserar särskilt på nivå i tidigare inlärt språk och dess relation till resultat i svenska samt sambandet mellan metaspråklig medvetenhet och resultat i svenska. Sambanden som analyseras baseras på data från 75 informanternas provresultat. Resultaten visar att B2 eller högre nivå i engelska korrelerar med resultaten i svenska. Däremot observeras inga tydliga samband mellan resultat i metaspråklig medvetenhet och svenska. Studien indikerar dock sammantaget att högre nivå i tidigare inlärt språk samt en viss uppnådd nivå av metaspråklig medvetenhet ger god chans att klara en intensivkurs i svenska som främmande språk, förutsatt att andra stödjande faktorer finns. Resultaten diskuteras i relation till tidigare forskning inom andra- och tredjespråksinläring, metaspråklig medvetenhet och andra påverkande faktorer för språkinläring utifrån ett flerspråkigt perspektiv.

Nyckelord:

Flerspråkighet, andraspråksinläring, tredjespråksinläring, metaspråklig medvetenhet, svenska som främmande språk, svenska som andraspråk, bakgrundsspråk

Innehåll

Tabellförteckning	5
Figurförteckning.....	5
1 Inledning	6
1.1 Syfte och frågeställning.....	7
2 Bakgrund och teoretiska utgångspunkter.....	8
2.1 Begrepp och definitioner	8
2.1.1 Förstaspråk	8
2.1.2 Andraspråk	8
2.1.3 Främmande språk	9
2.1.4 Tredjespråk.....	10
2.1.5 Flerspråkighet.....	12
2.1.6 Definitioner	12
2.2 Flerspråkighet och språkinlärning.....	13
2.2.1 Faktorer som påverkar språkinlärning.....	13
2.2.2 Tvärspråkligt inflytande och bakgrundsspråkens betydelse.....	14
2.2.3 Metaspråklig medvetenhet	17
3 Metod och material	19
3.1 Metodologisk ansats.....	19
3.2 Urval och informanter	19
3.3 Material och variabler	21
3.3.1 Om proven.....	22
3.3.2 Att testa metaspråklig medvetenhet	22
3.4 Analysmetod.....	23
3.5 Genomförande	24
3.5.1 Bearbetning och analys	24
3.6 Etiska överväganden	25

3.7	Metodkritik.....	26
4	Resultat	26
4.1	Samband mellan resultat i tidigare inlärt språk och resultat i svenska.....	26
4.2	Samband mellan metaspråklig medvetenhet och resultat i svenska.....	29
4.3	Utvecklingstrend i resultaten i svenska.....	30
4.4	Sammanfattning	32
5	Diskussion och slutsats	32
6	Framtida forskning.....	36
	Referenser.....	38
	Bilagor.....	41
	Bilaga 1	41
	Bilaga 2.....	42
	Bilaga 3.....	43

Tabellförteckning

Tabell 1. Faktorer som inverkar vid språkinläring (Hufeisen 2005, s. 38).	11
Tabell 2. Begreppsöversikt: Metaspråkliga termer (Bialystok 2001, s. 124–127).	17
Tabell 3. Använda variabler, prov och tillämpning per grupp.....	21
Tabell 4. Medelvärden (M), betygsnivåer och antal informanter per grupp och prov.	27
Tabell 5. Korrelation och signifikans mellan resultat i tidigare inlärt språk och svenska.....	28
Tabell 6. Procentuell fördelning av prestationerna på proven i svenska.	28
Tabell 7. Antal personer i relation till betyg på A1- och B2-provet i svenska.	29
Tabell 8. Korrelation, resultat på MSM och resultat i svenska på A1-, och B2-provet.	30
Tabell 9. De 10 högsta resultaten i franska och engelska samt betyg på MSM-provet.....	30
Tabell 10. Betygsutfall för grupp A och B i de fyra nivåproven i svenska.	30
Tabell 11. Nivåplacering utifrån antalet poäng, Prov i engelska.....	41
Tabell 12. Betyg baserat på poäng och procent på prov i metaspråklig medvetenhet	41
Tabell 13. Betyg utifrån antalet procent på A1, A2, B1 och B2 i svenska.	41

Figurförteckning

Figur 1. Exempel på individuella resultat i Excel, prov i engelska och A1 i svenska.	24
Figur 2. Exempel på individuella resultat på A1, A2, B1, B2 i svenska.	25
Figur 3. Trendlinje för grupp A och B med över 85 % och betyg VG/MVG på A1-provet.....	31
Figur 4. Trendlinje för grupp A och B med under 77 %, G eller UG på A1-provet.....	31
Figur 5. Korrelation engelska och svenska A1, grupp A.....	43
Figur 6. Korrelation engelska och svenska B2, grupp A.....	43
Figur 7. Korrelation franska och svenska A1, grupp B.....	43
Figur 8. Korrelation franska och svenska B2, grupp B.....	44
Figur 9. Korrelation engelska och svenska A1, grupp C.....	44
Figur 10. Korrelation mellan engelska och svenska B2, grupp C.....	44

1 Inledning

Talar du flera språk? Mer än hälften av jordens befolkning talar mer än ett språk och de flesta människor har behov av att lära sig ett nytt språk genom livet. Det hör till människans medfödda förmåga att lära sig språk och dagens flerspråkighet är spridd över sociala skikt och kontinenter som aldrig förr (Hammarberg 2016, s. 34).

Inom andraspråksforskningen, SLA (Second Language Acquisition), undersöks processer och faktorer som påverkar inläringen av ett andraspråk. På senare år har fältet breddats och omfattar numera även tredjespråksforskningen, TLA (Third Language Acquisition), som idag utgör ett växande och alltmer självständigt forskningsfält (Hammarberg 2016, s. 52). Ett centralt forskningsområde inom TLA är *tvärspråklig aktivering*, det vill säga hur en individs olika bakgrundsspråk aktiveras, samverkar, förs över och påverkar inläringen av ett nytt språk. Olika teoretiska perspektiv försöker förklara vilka faktorer som styr inflytandet av bakgrundsspråken. Dessa kan till exempel vara strukturella likheter mellan språken, färdigheter i tidigare inlärd språk och inlärningsordning (Falk 2016, s. 101; Hammarberg 2016, s. 45–48).

Flerspråkigheten ses idag som en multikompetens bestående av ett integrerat dynamiskt system som hela tiden samverkar i inläringen av nya språk. I takt med att fler språk lärs in utvecklas även en högre nivå av *metaspråklig medvetenhet*, det vill säga förmågan att betrakta språk som objekt och att kunna reflektera över språket (Johansson 2019, s. 7–8). Tidigare studier har funnit positiva samband mellan flerspråkighet och framgångsrik inläring av ytterligare ett språk och i flera fall har just metaspråklig medvetenhet visat sig vara en avgörande faktor (Rogers m.fl. 2017). Andra studier har även visat att metaspråklig medvetenhet är kopplad till färdigheter i ett andraspråk (Dolas m.fl. 2022, s. 10). Detta är dock ett relativt outforskat område när det gäller språkinläring där fler än två språk är involverade (Spechtenhauser & Jessner, 2024, s. 2).

De olika faktorernas påverkan på inläring utifrån ett flerspråkigt perspektiv har engagerat mig under en längre tid. Under flera år arbetade jag för ett svenskt företag i Senegal som rekryterade flerspråkiga akademiker från olika delar av världen med målet att de skulle lära sig svenska på kort tid och använda det som arbetsspråk på den svenska marknaden, på distans. För att bli antagen till företagets språkkurs krävdes goda resultat på språkrelaterade prov, bland annat avseende nivå i tidigare inlärd språk och metaspråklig medvetenhet. Det är mot denna bakgrund som intresset för att fördjupa förståelsen av sambanden mellan flerspråkig erfarenhet, metaspråklig medvetenhet och inläring av ett tredjespråk har vuxit fram. Denna studie fokuserar på dessa samband inom ramen för tredjespråksinläring och bygger vidare på den

teoretiska grunden som finns, genom att undersöka sambandens betydelse i en specifik inlärningskontext. Resultaten kan exempelvis få betydelse för rekryteringsstrategier för personal med flerspråkig erfarenhet, ge vägledning till effektiva språkutbildningar för vuxna på både global och nationell nivå och framför allt bidra till ytterligare insikter i tredjespråksforskningen.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att öka förståelsen för vilken roll flerspråkighet och metaspråklig medvetenhet spelar i inläringen av ett tredjespråk, närmare bestämt svenska som främmande språk för vuxna inlärare.

Frågeställningarna blir således:

- Hur korrelerar tidigare inlärd språk med effektiv inläring av svenska som främmande språk?
- Hur korrelerar metaspråklig medvetenhet med effektiv inläring av svenska som främmande språk?

Med effektiv inläring avses i denna studie förmågan att uppnå en viss nivå i språket inom en begränsad tidsram, både produktivt och receptivt.

Genom kvantitativ metod undersöks sambanden mellan

- a. nivå i tidigare inlärd språk och resultat i svenska
- b. metaspråklig medvetenhet och resultat i svenska
- c. utvecklingstrender i svenska inom bestämda tidsramar

2 Bakgrund och teoretiska utgångspunkter

Inledningsvis definieras begrepp kopplade till flerspråkighet, såsom förstaspråk, andraspråk, tredjespråk och främmande språk. Därefter fördjupas avsnittet med teorier och tidigare forskning om hur olika faktorer, tidigare inlärd språk och metaspråklig medvetenhet kan påverka inläringen av ytterligare ett språk. Den teoretiska genomgången utgör en grund för att förstå studiens syfte och de samband som undersöks.

2.1 Begrepp och definitioner

I detta avsnitt presenteras centrala begrepp och forskningsområden som används genomgående genom studien, med fokus på olika typer av språkinläring och i en flerspråkig kontext.

2.1.1 Förstaspråk

Ett förstaspråk (L1) kännetecknas av en implicit språklig kompetens. Det utvecklas i späda ålder och sker samtidigt som den kognitiva utvecklingen hos barnet. Inläringen sker naturligt och språket används automatiskt (Hammarberg 2016, s. 36; Sigurd & Håkansson 2007, s. 150).

En person kan ha flera förstaspråk och när de utvecklas samtidigt före tre års ålder skapas en simultan tvåspråkighet (Flyman Mattsson 2017, s. 98). De olika förstaspråken i sig kan vara olika starka, precis som de kan utvecklas, förändras eller glömmas. Olika omständigheter som exponering för språken i och utanför hemmet, emigration eller känsliga attityder gentemot språken kan göra att förstaspråket påverkas (Nettelbladt & Salameh 2022, s. 204–208; Sigurd & Håkansson, 2007, s. 150).

2.1.2 Andraspråk

Om ett nytt språk lärs in efter att ett förstaspråk redan utvecklats klassificeras det som ett andraspråk (Sigurd & Håkansson 2007, s. 150). Exakt vid vilken ålder eller mognadsgrad som gränsen går mellan ett första- och ett andraspråk är inte helt klart men det gemensamma inom forskningen är att det sker gradvis med åldern genom barndomen (Hammarberg 2016, s. 36). Däremot finns en klar kognitiv skillnad mellan ett förstaspråk som lärs in i späda ålder och ett andraspråk som lärs in som ungdom eller vuxen. Till skillnad från ett förstaspråk lagras ett andraspråk explicit och kontrolleras på ett medvetet sätt vid användning. Genom praktisk användning kan andraspråket också komma att automatiseras efterhand och ersättas med implicit kompetens (Hammarberg 2016, s. 36).

En person kan också ha flera andraspråk och därmed bli successivt två- och flerspråkig. Språken kan läras in samtidigt, vid olika tillfällen, användas i olika utsträckning och variera över tid (Flyman Mattsson 2017, s. 97). Inläringen sker i olika kulturella och sociala kontexter och resulterar i olika nivåer.

Inom andraspråksforskningen (SLA) har L2-begreppet sedan 50-talet använts som en samlingsterm för alla icke-infödda språk oavsett den språkliga bakgrundens komplexitet och antalet inlärd språk (Hammarberg 2016, s. 50). Vid andraspråksinläringen är många olika faktorer involverade i själva inlärningsprocessen och detta komplexa system kan studeras ur olika perspektiv, såsom sociolingvistiskt, psykolingvistiskt eller utbildningsvetenskapligt perspektiv (Jessner 2006, s. 16). Denna språkliga komplexitet och rörlighet har resulterat i att definitionerna L1 och L2 inte kan användas synonymt med första- respektive andraspråk. I stället används numera definitionen infött och icke-infött språk mer generellt för att beskriva en individs språkliga bakgrund (Hammarberg 2016, s. 36).

Merparten av forskningen om andraspråk har varit inriktad på strukturella aspekter och teoribildningen från forskningen har dominerats av USA med viss inriktning på engelska som förstaspråk eller andraspråk (Norrby & Håkansson 2012 s. 63). I takt med att forskningen fick fäste i Europa speglades mångkulturaliteten och den mångspråkiga verkligheten även i forskningen, och i studierna samlades material med många inlärares olika förstaspråk. Inom Europa utvecklades bland annat teorier som interminspråksteorin och processbarhetsteorin. Den nordiska andraspråksforskningen kom i gång mer runt 1970-talet och i takt med invandring ökade kunskapsbehoven inom andraspråksinläringen och svenska som andraspråk (Norrby & Håkansson 2012 s. 63). I Sverige bedrevs forskningen utifrån behovet att få fram kunskaper om svenskans struktur i förhållande till andra språk, i syfte att kunna underlätta för de undervisande lärarna (Norrby & Håkansson 2012 s. 16). Till skillnad från den internationella forskningen låg tyngdpunkten i Sverige på inlärarspråket i relation till markering, språktypologi och språkprocessing (Norrby & Håkansson 2012 s. 77).

2.1.3 Främmande språk

När ett *andraspråk* lärs in efter ett infött språk, kan begreppet också syfta på om inlärningsprocessen sker naturligt eller formellt. Ett andraspråk inom en andraspråksinlärningskontext innebär att det lärs in naturligt och informellt i en miljö där språket fungerar som huvudsakligt kommunikationsspråk. Ett *främmande språk* däremot lärs in högst medvetet och i en formell miljö (till exempel i ett klassrum) och där språket inte

används naturligt utanför inlärningsmiljön (Abrahamsson & Bylund, 2012, s. 156). Många vuxna lär sig dock ett nytt språk explicit och högst medvetet i en klassrumsmiljö, även i Sverige, och därmed kan själva inläringen liknas vid en främmandespråksinläring (Lagerholm 2024, s. 139). Begreppen kan därmed ofta alterneras utan problem. Men förutsättningarna skiljer sig åt för den som befinner sig i en naturlig andraspråksmiljö från den som studerar språket mer isolerat i ett klassrum utanför Sverige. Dessa skillnader understryker vikten av att särskilja begreppen i forskning som rör inlärningsstrategier, interaktionsmönster, motivation, ålder och slutlig språknivå.

Svenska som främmande språk studeras idag i ett 40-tal länder runtom i världen och på över 200 universitet (Norrby & Håkansson 2007, s 23). I projektet *Sverige i och utanför Sverige* (SIOUS) undersökte man miljöns påverkan på inläring av svenska, det vill säga andraspråksinläring (inom Sverige) och främmandespråksinläring (utanför Sverige), för att se hur miljön påverkade språkinläringen (Norrby & Håkansson 2007, s. 24). Enligt processbarhetsteorin (PT) kommer inläringen inte påverkas av miljön vad gäller grammatisk inläring. Resultaten bekräftade denna teori. Det fanns inga skillnader varken i ordningsföljd eller i de språkliga strukturerna i inlärnarnas muntliga och skriftliga produktion. Dessa var desamma för både andraspråksinläringen och främmandespråksinläringen, både produktivt och receptivt. Det som skiljde sig åt i inläringen var att den pragmatiska förmågan var högre än nivån i grammatik i en andraspråkskontext och det motsatta förhållandet rådde bland främmandespråkinlärnarna (Norrby & Håkansson 2007, s. 112).

2.1.4 Tredjespråk

Begreppet tredjespråk (L3) utgör i nutida forskning en särskild kategori av andraspråk. Anledningen är att tredjespråksinläringen skiljer sig från L2-inläring och inriktar sig på inlärares ännu mer komplexa bakgrund. Komplexiteten ökar och ett tredjespråk kan läras in enligt följande alternativ:

1. De tre språken tillägnas samtidigt
2. De tre språken kan läras in efter varandra
3. Två språk lärs in samtidigt efter ett förstaspråk (L1) tillägnats
4. Två språk tillägnas samtidigt innan det tredje (L3) lärs in

(Jessner 2006, s. 16).

Utifrån ovanstående inlärningsalternativ blir det problematiskt att definiera språk som L4, L5 eller LX. Kategoriseringen visar på ordningsföljd och det är svårt att bedöma vilken färdighet

som krävs i ett språk för att få räknas. Färdighetsområden, språkbehärskning och metaspråklig kunskap varierar (Hammarberg 2016, 38-39).

Tredjespråksforskningen (TLA) byggs helt på teorier, metoder och rön från SLA och som forskningsfält är det något som vuxit fram i samband med ett förändrat synsätt på tvärspråklig påverkan, bakgrundsspråkens roll och dessas aktivering vid tredjespråksinläringen (Hammarberg 2016, s. 33; Falk 2016, s. 101).

Enligt Hufeisen (2005, s. 38) är det bland annat allmän språkinlärningsförmåga, ålder och inlärningsmiljö som påverkar förstaspråksinläringen. Vid L2 tillkommer affektiva och kognitiva faktorer och vid L3 tillkommer även främmandespråksspecifika faktorer utöver de redan inlärd språken.

Tabell 1. Faktorer som inverkar vid språkinläring (Hufeisen 2005, s. 38).

Språk	Faktorer som inverkar vid inläring av språk
L1	Allmän språkinlärnings-förmåga, ålder, inlärningsmiljö m.m.
L2	+ Affektiva faktorer (motivation, attityder, individuella livserfarenheter m.m.) + Kognitiva faktorer (språklig medvetenhet, metaspråklig medvetenhet, inlärningsstrategier, individuella inläringserfarenheter) + Tidigare kunskap i L1
L3	+ Främmandespråksspecifika faktorer (Individuella erfarenheter, strategier för främmandespråksinläring, interimspråksutveckling) + Tidigare kunskap i L2

En kvalitativ ökning av språklig faktakunskap (explicit kunskap), språklig medvetenhet och skicklighet i att utnyttja strategier ger inläraren bättre förutsättningar att bli en successivt mer kompetent språkinlärare. Men i övrigt inträder inte kvalitativt nya faktorer vid L3-inläring (Hammarberg 2016, s. 37). Med anledning av detta omfattar tredjespråk som begrepp numera alla icke-infödda språk efter L2. Ett tredjespråk kan därmed alltså betyda att ett tredje, fjärde eller till exempel femte språk lärs in. Oavsett var i kronologin inläringen sker fortsätter man att benämna tredjespråk (L3) som allmän och heltäckande term för icke-infödda språk som lärs in efter L2 (Hammarberg 2016, s. 38).

2.1.5 Flerspråkighet

I nästan världens alla länder är flerspråkighet som samhällsfenomen en aktualitet idag men hur språken sedan används är olika beroende på kulturella, politiska och sociala sammanhang (Hyltentam & Milani 2012, s. 21). I flerspråkiga samhällen kommunicerar en grupp eller gemenskap på mer än ett språk och med olika färdighetsgrader utöver det nationella eller standardiserade språket i sociala situationer (Maher 2017, kap. 3). Ett exempel på en sådan flerspråkighet är *diglossi*, ett samhälle där olika språk används i olika domäner, något som bidrar till att människor byter språk naturligt beroende på kontext (Flyman Mattsson 2017, s. 100). Genom att människorna har olika infödda språk används ett *lingua franca*, ett kontaktspråk som gemensamt kommunikationsmedel (Hammarberg 2016, s. 34). Olika språks status i vissa länder gör att flerspråkigheten inte verkar främjande, utan i stället skapar större klasskillnader mellan människor (Sigurd & Håkansson 2007, s. 165–169). Fram till 1900-talets mitt bekräftades en negativ syn på flerspråkighet och kognition med studier, men kom senare att motbevisas och i stället påvisa positiva effekter av flerspråkighet (Peal & Lambert 1962, se Flyman Mattsson 2017, s. 109). Den negativa attityden till invandring kan delvis ses som en följd av de tidigare forskningsresultaten, något som är synligt än idag.

Människan är av sin natur potentiellt flerspråkig genom sin förmåga att kunna tillägna sig de språk som individen kommer i kontakt med. Det är vanligt att lära sig flera språk under ett liv, redan från spädbarnsåldern (Hammarberg 2016, s. 35). Idag definieras *individuell två- eller flerspråkighet* som förmågan att använda två eller flera språk i varierande grad och med olika kompetenser, både separat och blandat (Maher 2017, kap. 3). Flerspråkighet är alltså en typ av dynamisk multikompetens och kan utvecklas eller förloras över tid. Komplexiteten ställer därmed krav på att dagens forskare också betraktar språken som dynamiska delar av ett integrerat och komplext system (Flyman Mattsson 2017, s. 97).

2.1.6 Definitioner

I enlighet med Hammarbergs rekommendation (2016, s. 39) är det forskarens ansvar att tydliggöra hur begreppen kopplade till flerspråkighet används. I denna studie tillämpas de definitionsriterier som föreslås av Roehr-Brackin (2018, s. 3):

- *L1* avser en individs förstaspråk och alterneras med infött eller infödda språk.
- *L2* eller *andraspråk* används som en generell term för språk som lärs in efter *L1*, och förekommer i uttryck som andraspråksinläring, andraspråksutveckling, utveckling av ett andraspråk etc.

- *L3* eller *tredjespråk* omfattar språk som lärs in efter L2 och används där det är nödvändigt att göra en distinktion mellan tvåspråkighet/ andraspråksinläring (SLA) och flerspråkighet/ L3/L4-/LX- inläring (TLA)
- *Främmande språk* används när kontexten betonar att språket lärs in i en miljö där det inte används i vardagen, utan genom formell undervisning.

Eftersom mycket forskning och litteratur om två- och flerspråkighet fortfarande använder begreppet andraspråk även i sammanhang där fler än två språk kan vara inblandade, krävs särskild noggrannhet. I denna studie används därför inte tredjespråk som generell term genomgående, särskilt inte i referenser till verk där författaren använder begreppet andraspråk. En sådan förenkling hade snarare kunnat leda till begreppsförvirring och feltolkning av tidigare forskning.

2.2 Flerspråkighet och språkinläring

I detta avsnitt presenteras inledningsvis faktorer som enligt tidigare forskning kan påverka inläring av ett målspråk. Därefter följer en redogörelse för relevanta teorier och tidigare studier som belyser hur individens bakgrundsspråk samt metaspråklig medvetenhet kan ha betydelse för inläring av ytterligare språk. Särskild vikt läggs vid dessa aspekters betydelse i tredjespråksinläring.

2.2.1 Faktorer som påverkar språkinläring

Det finns många faktorer som har ett inflytande på inläringen av ett målspråk (L2, L3, L4 eller LX), allt från biologiska, kognitiva, universella, sociala till individuella faktorer (Abrahamsson & Bylund 2012, s. 181).

Interna faktorer avgör rent kvalitativt hur *interimspråket* (inlärares version av målspråket) utvecklas. Hit hör lingvistiska (t.ex. språkliga universaler och typologisk markering) och kognitiva faktorer såväl som tidigare tillägnade språkkunskaper (Abrahamsson & Bylund 2012, s. 168).

Externa och sociala faktorer, såsom social bakgrund, identitet, attityder, språkligt inflöde och graden av samtalsinteraktion har också betydelse. Undervisningens tillgänglighet samt dess kvalitet och omfattning påverkar i hög grad språkutvecklingen kvantitativt, det vill säga hur snabbt språket lärs in och hur långt inlärares når i målspråket (Abrahamsson & Bylund 2012, s. 180). Explicit undervisning kan också underlätta andraspråksutvecklingen för kognitivt mogna inlärare (Roehr-Brackin 2018, s. 106).

Något som också påverkar språket kvantitativt är en stor mängd individuella faktorer som motivation (affektiv faktor), språkbegåvning, användning av inlärningsstrategier och ålder (Abrahamsson & Bylund 2012, s. 157).

2.2.2 Tvärspråkligt inflytande och bakgrundsspråkens betydelse

Ett nytt språk som lärs in påverkas onekligen av tidigare inlärd språk. I en tvåspråkig situation har det tidigare inlärd språk en inverkan, då det genom aktivering kan påverka inläring av efterföljande språk (Hammarberg 2016, s. 45). I flerspråkiga inläringssituationer där fler än två språk är involverade kan flera bakgrundsspråk spela in och aktiveras och därmed påverka inlärningsprocessen av det nya språket. Detta blir särskilt tydligt vid *kodväxling* (växlingar mellan språk), *transfer* (överföring mellan språk) och *lån* (Hammarberg 2016, s. 45).

I dagens forskning används ofta den heltäckande termen *tvärspråkligt inflytande* (Cross Linguistic Influence- CLI) som ett paraplybegrepp för olika typer av språklig påverkan mellan individers språk (Abrahamsson & Bylund 2012, s. 181). Här ingår språklån, kodväxling, transfer och *interferens* (negativ effekt av transfer). Begreppet innefattar både positiv och negativ påverkan från tidigare inlärd språk. Det innefattar dessutom påverkan i motsatt riktning, såsom hur senare inlärd språk påverkar det infödda språket (förstaspråksattrition).

Flerspråkiga uppnår sällan samma nivå i ett icke-infött språk som i ett infött språk, särskilt om språk inte underhålls eller används regelbundet, något som tros påverka vidare inläring (Jessner, 2006, s. 18). Samtidigt finns mycket forskning som betonar flerspråkighet som kognitiv och språklig flexibilitet och som gynnar vidare språkinläring.

De olika bakgrundsspråken aktiveras genom att en flerspråkig talare kontrollerar sitt språkval. Bakgrundsspråken kan ha två funktioner vid en språkinläringssituation: en instrumentell roll, där kodväxling sker mellan språken för att underlätta förståelsen av målspråket eller en givarroll, där det utvalda språket bidrar med språkligt material för yttranden samt förståelse (Hammarberg 2016, s. 45).

Flera teorier har utvecklats för att förklara hur och varför vissa bakgrundsspråk påverkar mer än andra vid inläringen av ett nytt språk. Teorierna framhåller olika faktorer som gör att aktivering av vissa bakgrundsspråk sker, såsom inlärningsordning, språkliga likheter och färdigheter i redan inlärd språk (Falk 2016, s. 101).

Enligt *The Cumulative Enchantment Model for Language Acquisition* (Flynn m.fl. 2004) kan erfarenheten från alla tidigare inlärd språk användas och fungera som resurs vid inläring av ett nytt språk. Baserat på resultat från jämförande studier av vuxna och barn där inlärnarna

hade kazakiska som L1, ryska som L2 och engelska som L3, kunde två relevanta slutsatser dras: a) det infödda språket har inte en speciell ställning i inläringen, och b) att det senast inlärd språket påverkar det närmast inlärd språket (Flynn m.fl. 2004, s. 13–14).

En annan betydelsefull faktor vid aktivering av bakgrundsspråk är den typologiska likheten mellan språken, eftersom likheter i strukturella drag och språkliga element (så kallad tvärspråklig likhet) kan bidra till att ett bakgrundsspråk aktiveras i en inlärningsprocess (Hammarberg 2016, s. 47). Typologiska likheter mellan bakgrundsspråk och målspråk har visat sig ha stort inflytande på inläringen av L3, det vill säga om L2 uppvisar större språkligt släktskap med L3 än L1 kommer det vara L2 som aktiveras och transfer kan ske (Johansson 2019, s. 6). Rothmans modell *The Typological Primacy Model* (2011) bygger på att närbesläktat bakgrundsspråk kan tas tillvara vid inläring av L3 om det finns stort släktskap gällande språkstrukturer. Hypotesen baseras på att transfer kommer från det språk som är närmst besläktat med målspråket just gällande viss struktur och att det språk som är närmst fungerar som transferkälla. Utifrån detta beskriver Johansson (2019, s. 6–7) hur lärarna kan ta vara på och fokusera på typologiska likheter med L3 genom didaktiska metoder. På så vis startar inläringen på en högre kunskapsnivå genom fokus på språkliga likheter i språkfärdighetsundervisningen. Därmed kan grunden läggas till en metaspråklig och tvärspråklig medvetenhet (Johansson 2019, s. 6–7). I samband med Mißlers (2000) undersökning om kopplingar mellan flerspråkighet och inlärningsstrategier bekräftas två resultat; a) att frekvensen av att tillämpa olika inlärningsstrategier var korrelerade med olika slag av språklig bakgrundserfarenhet och sammanhängande variabler som till exempel inlära autonomi, risktagande och självuppfattning och b) att fler inlärd språk hjälpte inlärnarna i den nya språkinläringen, mer än förstaspråket i sig. Detta gällde där de inlärd språken var mer lika målspråket än deras infödda språk (Hammarberg 2016, s. 50). De Angelis (2007) bekräftar också i sin forskning att det språk som är närmst besläktat med målspråket tenderar att påverka målspråket positivt, oberoende av om det är L1, L2 eller L3 som lärts in tidigare.

Vid sidan av typologifaktorn lyfts L2-statusfaktorn fram, som avser vilken roll ett tidigare inlärt andraspråk spelar vid inläringen av ett nytt språk (L3) (Hammarberg 2016, s. 48). Modellen har en teoretisk förankring i neurolingvistisk forskning (Falk 2016, s. 102–103). Att ett språk har status som L2 för inlärnaren visar sig vara betydelsefullt, något som har påvisats inom områden som lexikon, syntax, fonetik och fonologi (Hammarberg, 2016, s. 49). Det kan förklaras genom a) att de kognitiva mekanismerna skiljer sig mellan L1 och L2, vilket gör att L2 har en större tendens att aktiveras, b) att inlärarens egen vilja att undertrycka L1 som icke-främmande språk kan leda till att L2 används som en produktionsstrategi vid inläring av L3.

Här läggs istället större vikt vid de kognitiva likheter som sker i inläring av ett andra- eller tredjespråk (Falk 2016, s 102).

En hög färdighetsnivå i bakgrundsspråket gör det också lättare att använda språket som tillgång och att aktivera transfer i inläringen, även om elementärt behärskat bakgrundsspråk också har visat sig aktiveras i lägen där även L3 varit på en låg nivå (Hammarberg 2016, s. 45–46). Cummins (1979) betonar att en individs andraspråksutveckling är beroende av kompetensnivå i tidigare inlärd språk för att kunna uppnå en nivå i efterföljande språk (Lasagabaster 2010, s. 119–120). Detta ligger till grund för Cummins *tröskelhypotes* och bygger på att en viss lägstanivå måste uppnås i ett tidigare språk för att flerspråkigheten i sig ska kunna fungera som en fördel vid inläring av ytterligare språk. Cummins gör också en distinktion mellan två olika språkliga register genom begreppen BICS (vardagsspråk) och CALP (kunskapsspråk). BICS utgör ett mer vardagligt, kontextberoende språk med ett högfrekvent ordförråd medan CALP kännetecknar ett mer kognitivt krävande och abstrakt språk (Cummins 2017, s. 53). De två nivåerna utgör olika språkliga register som enligt Cummins är avgörande för hur framgångsrik en inlärare är i sin andraspråksutveckling och i andra skolämnen i en flerspråkig kontext.

Ringblom (2001) föreslår att det är exponeringen och skicklighet i tidigare inlärd språk (särskilt grammatik) som avgör hur omfattande överföringen är från ett andraspråk till ett tredjespråk. Ett flertal studier har bekräftat denna syn. Märcs (2016) jämförde prestationer och resultat mellan enspråkiga och tvåspråkiga vid inläring av ett tredjespråk. Resultaten visade att tvåspråkiga presterade signifikant bättre i samtliga delprov. Flertalet studier (t.ex. Bialystok, 2001; Cenoz, 2003; Jessner, 2006) bekräftar också de kognitiva fördelarna med högre kompetensnivåer i tidigare inlärd språk och flerspråkiga fördelar vid vidare inläring av språk. Till skillnad från L2-status och språklig närhet har språknivåer inte undersökts i någon större omfattning inom forskning om tredjespråksinläring (Cal & Sypiańska 2020, s. 577).

Sammanfattningsvis kan man säga att det bakgrundsspråk som aktiveras mest vid inläring av ett nytt språk och tvärspråkligt inflytande beror på L2-status, bakgrundsspråkets aktualitet och inlärarens användning av språket, inlärarens subjektivt uppfattade likheter mellan språken, inlärarens färdighetsnivå i bakgrundsspråket samt graden av typologisk likhet mellan bakgrundsspråket och L3 (Hammarberg 2016, s. 47–49).

2.2.3 Metaspråklig medvetenhet

Metaspråklig medvetenhet beskrivs generellt som förmågan att rikta uppmärksamheten på ett språk som ett objekt samt att tänka mer abstrakt kring ett språks struktur (Hammarberg 2016, s. 50). Flera olika substantiv används också inom litteraturen i kombination med adjektivet metaspråklig.

Tabell 2. Begreppsöversikt: Metaspråkliga termer (Bialystok 2001, s. 124–127).

Begrepp	Definition
Metaspråklig kunskap	kunskap om språk
Metaspråklig kompetens	förmågan att använda kunskapen om språk
Metaspråklig medvetenhet	explicit kunskap om språk, förmågan att använda kunskapen och att kunna ha ett uppmärksammat fokus på ett språk utifrån språkets specifika egenskaper rent objektivt

Metaspråklig medvetenhet innebär alltså både att ha kunskapen och förmågan att använda kunskapen, samt sättet att uppmärksamma språkets egenskaper och se språket som ett objekt. Det råder konsensus kring dess vikt vid vidare språkinläring och språkutveckling men definitionen varierar inom olika forskningsfält (Ke m.fl. 2023, s. 1).

Under senare år har metaspråklig medvetenhet som kognitiv fördel vid språkinläring också kommit att betonas mer i samband med tredjespråksinläring och hur tvärspråkligt kompetenta inlärare tänker mer kontrastivt, drar nytta av språkinläringserfarenheten och har utvecklat en större metaspråklig medvetenhet (Hammarberg, 2016, s. 50; Hyltenstam, 2016, s. 266; Johansson, 2019, s. 7–8).

Hammarberg (2016, s. 50) förklarar att metaspråklig medvetenhet utvecklas successivt hos en flerspråkig individ. Utvecklingen sker genom att individen:

- går igenom olika stadier av interimspråk
- stöter på olika inläringssvårigheter
- gör misstag och blir medveten om sina språkfel
- får lära sig att fundera över inläringen
- lär sig att relatera språkinläringen till egna livsupplevelser
- känner mer eller mindre motivation i inläringen
- har en attityd till språken och språkinläringen

Genom varierad och nyanserad språklig fakta- och jämförelsekunskap ökas också insikten om hur språk byggs upp och fungerar (Hammarberg 2016, s. 50).

Jessner (2008, s. 26) menar att i den flerspråkiga kompetensen finns en dynamisk interaktion mellan psykolingvistiska system. Detta system utgörs av

- De enskilda språkens system (L1, L2, L3 LX)
- Det tvärspråkliga samspelet
- Multilingvistisk faktor (M-faktorn)

M-faktorn innefattar allt som skiljer ett flerspråkigt system från ett enspråkigt hos en flerspråkig person genom kontakt och erfarenhet av olika språk. Det är alltså en faktor som växer fram och som anses ha en katalyserande och påskyndande effekt vid inläring av ett tredje, fjärde eller ytterligare ett språk. Jessner (2008, 2014) framhäver den metaspråkliga medvetenheten som den centrala komponenten i M-faktorn. Genom att språkfärdigheter byggs upp och genom att språk hanteras, bevaras och utvecklas bidrar dessa till ökad metaspråklig medvetenhet.

Metaspråklig medvetenhet, som först utvecklas i samband med ett barns infödda språk, har först undersökts omfattande i samband med barns läsutveckling (Ke m.fl. 2023, s. 53). I studier som undersökt skillnader i läsförmåga mellan en- och tvåspråkiga har visat att tvåspråkiga barn har en metaspråklig fördel, då de tenderar att kunna separera språkets form från betydelsen tidigare än enspråkiga barn (Bialystok 2001).

Spechtenhauser & Jessner (2024) refererar till tidigare forskning där metaspråklig medvetenhet framställs som ett resultat av flerspråkig träning hos ungdomar. Medvetenheten beskrivs som ömsesidigt påverkad av de olika språkssystemens närvaro och fungerar som en katalysator för fortsatt flerspråkig inläring.

Dolas m.fl. (2022, s. 10) framhäver att tidigare studier (t.ex. Rogers m.fl. 2017) har påvisat positiva samband mellan flerspråkighet och förmåga att lära sig främmande språk. Den avgörande faktorn har i båda fall kopplats till metaspråklig medvetenhet. I den egna studien (2022) bekräftas även sambandet. Den starkaste korrelationen observerades mellan flerspråkigt lärande och metaspråklig förmåga.

En relaterad faktor som lyfts fram i samband med både flerspråkighet och metaspråklig medvetenhet är språkbegåvning. Tidigare forskning har definierat *språkbegåvning* som en särskild talang för språkinläring som identifierats genom en specifik känslighet för språklig struktur (Abrahamsson & Bylund 2012, s. 201-202), men på senare tid har den kommit att betraktas mer som en utvecklingsbar förmåga, särskilt i samband med flerspråkighet och delvis överlappande med metaspråklig medvetenhet (Dolas m.fl. 2022, s. 10). I Rantas studier (2002, 2005) har kopplingar mellan metaspråkliga uppgifter och språkanalytisk förmåga påvisats. Roehr-Brackin (2008b) har även använt delar av språkbegåvningstestet MLAT med syftet att

mäta metaspråklig kunskap. Därav är gränserna mellan språkbegåvning och metaspråklig medvetenhet inte tydliga.

I andra forskningsstudier (se Roehr-Brackin 2018, s. 101-104) har sambandet mellan andraspråksfärdighet och utveckling av metaspråklig medvetenhet undersökts. Resultaten visar att metaspråklig kunskap är relaterad till andraspråksfärdigheten, men i en varierad grad. Flerspråkighet från mer än två språk har också påvisat starkare samband med metaspråklig medvetenhet än tvåspråkighet (Dolas m.fl. 2022, s. 10).

Samband mellan metaspråklig medvetenhet och flerspråkighet där mer än två språk är involverade är dock fortfarande ett relativt utforskat område. Det behövs mer processorienterade mått inom forskningen för att få vidare insikter och bättre förståelse för sambandet mellan metaspråklig kunskap och framgång i ett andraspråk, användning av metaspråklig kunskap i andraspråksuppgifter samt hur metaspråklig kunskap påverkar andraspråksutvecklingen (Roehr-Brackin 2018, s. 104).

3 Metod och material

I detta kapitel beskrivs först genomförandet av studien, urval av informanter, det material som använts, de undersökta variablerna samt den metod som tillämpats för analys. Avslutningsvis diskuteras etiska överväganden, följt av en metodkritik.

3.1 Metodologisk ansats

Studiens syfte är att undersöka korrelation mellan flerspråkighet, metaspråklig medvetenhet och resultat i svenska som tredjespråk. Undersökningen baseras på resultat från tidigare genomförda språk- och rekryteringsprov samt resultat från prov i svenska som genomförts vid olika tidpunkter, vilket gör att studien har en longitudinell ansats. Statistiska analyser genomförs med hjälp av kvantitativa metoder och baseras på analys av ett större provmaterial.

3.2 Urval och informanter

Studien bygger på data från ett svenskt företag baserat i Senegal som rekryterar flerspråkig personal löpande där svenska krävs som arbetsspråk. Företaget erbjuder en intensivkurs i svenska med 25 lärarledda lektionstimmar per vecka under sju och en halv månader. Under

utbildningen måste inlärarna klara nivåprov på A1-, A2-, B1- och B2-nivå enligt CEFR-skalan¹ inom givna tidsramar. Efter godkänt resultat på B2-provet erbjuds anställning där svenska används i det dagliga arbetet.

Totalt omfattar studien 75 flerspråkiga informanter från Senegal i åldern 20-30 år. De kommer samtliga från en liknande flerspråkig bakgrund genom att de har

- Infött språk Wolof eller annat lokalt språk
- Arabiska Använt för religiösa ändamål
- Franska Utbildningsspråk från grundskola och uppåt
- Engelska Främmande språk i skolundervisning
- Andra språk Eventuellt andra tillval i skolan

I övrigt har en del av informanterna studerat engelska med olika inriktning på litteratur och civilisation på universitetet och i övrigt har de varierade högre utbildningar, däribland några med språklig inriktning som översättning eller lingvistik. En del av informanterna har en franskspråkig universitetsutbildning.

Samtliga informanter rekryterades till företaget genom en noggrant definierad urvalsprocess där språkkunskaper, motivation och anställningsbarhet bedömdes. För att minska risken för svårtolkade data och begränsa påverkan från andra faktorer valde jag att genomföra studien med informanter som hade likartade förutsättningar vad gäller framgångsfaktorer för effektiv andraspråksinläring, såsom ålder, motivation och utbildningsbakgrund (Linck m.fl. 2013, s. 555). Informanterna uppfyllde specifika krav gällande profil (CV, utbildningsbakgrund, ålder och tidigare språkliga erfarenheter) samt genomförde intervjuer för att säkerställa både anställningsbarhet och hög motivation. Utöver detta genomförde de också språkrelaterade prov för att testa nivåer i tidigare inlärd språk samt metaspråklig medvetenhet.

För studiens syfte delades informanterna in i tre olika grupper (A, B och C). Grupp A och C har genomfört sin tidigare högre utbildning på engelska, medan informanterna i grupp B har studerat på franska. De rekryterades utifrån dessa språkprofiler och behöll samma grupptillhörighet under språkkursens gång. Resultaten analyseras därför med utgångspunkt i denna indelning.

¹ CEFR (Common European Framework of Reference for Languages) är en europeisk referensram för beskrivning av språkkunskaper på sex nivåer, från nybörjare (A1) till nära förstaspråksskompetens (C2) (Europarådet 2009, s 23-29).

3.3 Material och variabler

Studien grundas på resultat från fyra olika prov som genomförts i samband med rekrytering och under kursen i svenska som främmande språk. Resultaten hämtades från företagets digitala rekryteringsarkiv, vilket samlats in och systematiserats sedan 2020. Proven följde CEFR-skalan (Europarådet, 2009), med undantag för provet i metaspråklig medvetenhet som utvecklades internt som en del av företagets urvalsprocess. Utifrån dessa prov operationaliserades tre huvudsakliga variabler i studien.

En *variabel* är en mätbar faktor eller egenskap som har ett kvantitativt värde i ett enskilt fall och som utgör jämförelsegrunden (Lagerholm 2005, s. 30). Ett exempel på detta är ett individuellt resultat på ett prov som ställs i relation till ett annat individuellt resultat på ett annat prov.

I tabellen nedan presenteras vilka variabler som använts, vilket prov de är kopplade till, hur de betygsatts samt vilka grupper de tillämpats på.

Tabell 3. Använda variabler, prov och tillämpning per grupp

Variabel	Prov	Nivå och betyg	Användes på grupp
1a	Engelska	(CEFR: A1–C1)	A, C
1b	Franska	(Godkänd/ej godkänd på C1-nivå)	B
2	Metaspråklig medvetenhet	(Betyg MVG, VG, G)	A, B
3	Svenska	(Betyg MVG, VG, G, U; CEFR: A1, A2, B1, B2)	A, B, C

Resultaten från provet i engelska (variabel 1a) fanns tillgängliga för grupp A och C, medan resultat i franska (1b) endast omfattade grupp B. Resultat i det metaspråkliga provet (variabel 2) saknades för grupp C, då dessa inte fanns tillgängliga digitalt och därmed kunde denna variabel endast analyseras för grupp A och B. Resultat på nivå A2 och B1 (inom variabel 3) saknas för grupp C, vilket innebär att jämförelser på dessa nivåer begränsas och omfattas endast av grupp A och B.

Variabel 1a, 1b och 2 är oberoende variabler i studien då de representerar faktorer som undersöks för att se hur de samverkar med en annan variabel, i detta fall svenska (variabel 3), som är en beroende variabel.

3.3.1 Om proven

I denna studie användes resultat från olika prov som variabler för att undersöka samband.

Nedan följer en beskrivning av varje prov och hur variablerna definieras:

- **Provet i engelska (variabel 1a)** mätte läsförståelse, hörförståelse, grammatik och ordkunskap. Poängen tilldelade informanten en CEFR-nivå mellan A1 och C1-nivå (Europarådet 2009).
- **Provet i franska (variabel 1b)** mätte läsförståelse och grammatik och användes som kontroll på att informanten uppnått C1-nivå.
- **Provet i metaspråklig medvetenhet (variabel 2)** bestod av en regelillustrationsuppgift som inriktade sig på igenkänning och produktion och byggde på kunskaper i metaspråk. Betygsskalan var A, B eller C. För mer information om provet, se bilaga 2.
- **Proven i svenska (variabel 3)** genomfördes vid fyra olika tillfällen under språkkursen. De omfattade samtliga språkfärdigheter och bedömdes enligt CEFR på nivåerna A1 till B2-nivå. Betygsskalan var Godkänd, Väl Godkänd och Mycket Väl godkänd.

För mer detaljer om nivåindelning och betygskriterier, se bilaga 1.

3.3.2 Att testa metaspråklig medvetenhet

Prov i metaspråklig medvetenhet har utformats för att kunna skilja på medveten och omedveten kunskap. För att explicita kunskaper ska kunna operationaliseras genom ett prov beskriver Roehr-Brackin (2018, s. 116–117) att fokus bör ligga på form, att metaspråk ska uppmuntras, att deltagarna ska uppmuntras att svara enligt grammatikregler samt att provet inte ska ha någon tidspress, då det annars gör att testtagarna förlitar sig på implicit kunskap.

Mätning av metaspråkliga kunskapstest används i klassrumsbaserad L2-inlärningsforskning. Det kan genomföras på olika sätt, som genom skriftliga uppgifter, exempelvis korrigering av fel, kategoriseringsövningar, beskrivnings- och förklaringsövningar och/eller regelillustrationsuppgifter. I denna studie användes ett prov i metaspråklig medvetenhet genom den sistnämnda. Mer om provet finns under rubriken Material, samt i bilaga 2.

3.4 Analyismetod

För att undersöka sambandet mellan resultaten användes kvantitativa metoder såsom korrelationsanalys, statistisk metod och trendlinjeanalys. Genom dessa kunde kopplingar mellan variablerna synliggöras på ett systematiskt och mätbart sätt.

För sambandsmätning mellan två variabler är *Pearsons korrelation* den vanligaste typen av korrelationsanalys. Genom denna metod går det att fastställa hur två variabler förhåller sig till varandra. Korrelationen anges med en korrelationskoefficient (r) och varierar mellan +1 (ett perfekt positivt linjärt samband) och -1 (ett perfekt negativt linjärt samband). Om korrelationskoefficienten är 0 finns inget samband mellan variablerna. För att avgöra om ett samband är statistiskt signifikant använder man sig av P-värdet, ett mått som visar hur sannolikt det är att observationen är en slump. Om p-värdet är lägre än 5% är det statistiskt signifikant (Byström & Byström 2011, s. 294).

Korrelationsresultaten tolkas enligt följande skala;

- 0,7 till 1 eller -0,7 till -1 Stark korrelation
- 0,3 till 0,7 eller -0,3 till -0,7 Måttlig korrelation
- 0 till 0,3 eller -0,3 till 0 Svag korrelation.

Korrelationsanalys har använts i exempelvis studier av mätning av samband mellan metaspråklig kunskap och nivåer av andraspråksfärdighet (se Roehr-Brackin 2018, s. 101). Andra korrelationsstudier inom metaspråklig medvetenhet kopplat till språkresultat i främmandespråkinlärning är till exempel Spechtenhauser & Jessner (2024) där korrelationsanalysen gjorts genom en longitudinell studie och samband testats mellan olika subkomponenter av metaspråklig medvetenhet och flerspråkiga system.

Pearsons korrelationsanalys har sina begränsningar. Eftersom metoden endast mäter linjärt och inte nödvändigtvis orsakssamband kan variabler som inte är linjärt relaterade missas. Jag valde därför utöver korrelationsanalysen att också använda mig av en deskriptiv statistisk metod, och mer specifikt sammanfatta, organisera och beskriva data utifrån procentuell fördelning inom de olika provresultaten. Ett exempel på detta är att beräkna hur stor andel av en grupp som uppnådde ett specifikt resultat eller mål. Denna typ av statistik används bland annat av Skolverket i deras rapportering av exempelvis provresultat på nationell nivå (Skolverket 2024).

Slutligen gjordes också en trendanalys för att titta på den individuella utvecklingen över tid baserat på resultatprestationen mellan A1- och B2-proven i svenska. Trendlinjen gav ett mått för utvecklingen och förändringen från det första till det sista provtillfället (SCB 2025).

3.5 Genomförande

Studien genomfördes med hjälp av data från ett svenskt företag som är verksamt i Senegal. Först kontaktades språk- och rekryteringsavdelningen med förfrågan om deltagande och tillgång till redan insamlade data från olika språk- och rekryteringsprov. När jag fått godkännande och tillgång till anonymiserade data började jag sammanställa och analysera materialet under våren 2025.

3.5.1 Bearbetning och analys

Varje informant motsvarade ett individnummer och de individuella resultaten utgjordes av poäng eller procent på respektive prov.

Korrelationsanalysen gjordes separat för varje grupp och omfattade två variabler åt gången. Exempelvis analyserades sambandet först i grupp A, mellan resultat i engelska (variabel 1a) och resultat på A1-provet i svenska (variabel 3).

Person	ENG Poän	A1 SV
54	379	94%
55	456	92%
56	585	91%
57	463	89%
58	471	86%
59	242	82%
60	375	80%
61	284	80%
62	352	80%

Figur 1. Exempel på individuella resultat i Excel, prov i engelska och A1 i svenska.

Pearsons korrelationskoefficient (r) användes för att mäta sambandet mellan variablerna. I Excel togs både r -värdet och p -värdet fram för att mäta styrka och statistisk signifikans. Spridningsdiagram användes för att visualisera relationen mellan variablerna.

Exempel på korrelationsanalyser

- Resultat i engelska och resultat i svenska på A1-nivå (variabel 1a och 3)
- Resultat i engelska och resultat i svenska på B2-nivå (variabel 1 och 3)
- Resultat i metaspråklig medvetenhet och resultat i svenska på A1-nivå (variabel 2 och 3)
- Resultat i metaspråklig medvetenhet och resultat i svenska på B2-nivå (variabel 2 och 3)

För att ytterligare undersöka sambanden mellan olika provresultat delades siffrorna in i olika färger som motsvarade en språklig nivå eller betyg. Sedan beräknades antalet individer som hade en CEFR-nivå och ett visst betyg i svenska. Likadant gjordes med resultat i metaspråklig medvetenhet. Exempelvis delades de informanter med B2-nivå i engelska in i en viss grupp där

en beräkning sedan gjordes på hur många som klarade kommande prov eller fick vissa betyg. Siffrorna omvandlades till procent för att kunna göra en jämförande analys av hur stor andel i varje kategori som uppnådde ett visst betyg i svenska.

Slutligen analyserades informanternas utveckling i svenska över tid. Först gjordes en kartläggning och jämförelse mellan resultat på olika nivåer. Progressionen kunde följas genom resultat på respektive nivå i svenska. Informanterna kartlades genom en indelning i två grupper utifrån ett högre respektive lägre resultat på A1-provet. Genom ett linjediagram illustrerades progressionen.

Person	LETTER	A1	A2	B1	B2
28	AB	97%	89%	79%	83%
1	A	95%	94%	90%	97%
27	AA	99%	95%	84%	93%
29	AC	94%	98%	93%	90%
30	AD	94%	73%	80%	86%
31	AE	94%	90%	83%	78%
32	AF	93%	92%	93%	94%
33	AG	92%	83%	78%	83%

Figur 2. Exempel på individuella resultat i Excel, prov i svenska: A1, A2, B1, B2.

3.6 Etiska överväganden

Upplägget av studien medförde vissa överväganden kopplade till min tidigare tjänst på företaget. I min roll deltog jag i beslutsfattandet kring inköp och utformande av vissa interna språkrelaterade prov men jag har inte bedömt enskilda kandidaters prestation på proven. Under min tid som universitetsstudent har jag inte haft tillgång till intern information, utan samtliga resultat har erhållits i anonymiserad form där varje individ representerats av en siffra.

Möjligheten att inhämta individuellt samtycke från informanterna begränsades av två skäl. För det första rörde det sig inte om en pågående undersökning med direktkontakt med informanterna. De uppgifter och data som analyserades fanns lagrade i olika arkiv hos företaget samt hos externa testbolag sedan flera år tillbaka. Samtliga informanter hade redan vid rekryteringstillfället lämnat samtycke till att deras personuppgifter och testresultat kunde användas för analysändamål i syfte att utveckla verksamheten. För det andra hade många informanter avslutat kursen på olika nivåer, vid olika tillfällen, lämnat företaget eller arbetade utspritt i olika delar av Senegal. Detta gjorde det praktiskt omöjligt att inhämta nytt och individuellt samtycke (Vetenskapsrådet 2024, s. 65). För att informera om studien kontaktades chefer i företaget med uppmaning att sprida informationen internt för att nå så många potentiella informanter som möjligt. Informationsbrevet innehöll information om studiens syfte, vilka

språkgrupper som omfattades samt var resultaten skulle publiceras. Brevet innehöll också kontaktinformation för eventuella frågor eller önskemål om att inte inkluderas i analysen.

3.7 Metodkritik

Den valda metoden bygger huvudsakligen på statistiska analyser, vilket i sig innebär vissa begränsningar. En korrelationsanalys ger endast information om samband mellan två variabler åt gången och fångar därmed inte komplexa samspel mellan flera faktorer, vilket är en potentiell svaghet i relation till studiens syfte.

Urvalet av data baserades på resultat från en rekryteringsprocess, där deltagarna redan uppnått vissa krav. Det innebär att variationen i exempelvis språknivåer i engelska, franska och metaspråklig medvetenhet var begränsad. En större spridning i dessa resultat, exempelvis att fler deltagare hade lägre nivåer i engelska (som A2) eller större variation i poäng på det metaspråkliga provet (till exempel mellan 40 och 50 poäng), hade gett bättre förutsättningar att studera samband mer nyanserat.

4 Resultat

I detta avsnitt presenteras studiens resultat först utifrån samband mellan resultat i tidigare språk och resultat i svenska på A1- och B2-nivå. Därefter presenteras samband mellan metaspråklig medvetenhet och språkresultat i svenska på A1- och B2-nivå, följt av utvecklingstrend i svenska mellan A1- och B2-nivån. I slutet av resultatavsnittet görs en sammanfattning och jämförelse av samtliga resultat i grupperna.

4.1 Samband mellan resultat i tidigare inlärt språk och resultat i svenska

Grupp A och C gjorde ett inplaceringsprov i engelska under rekryteringsprocessen och placerades in i A2-, B1-, B2- och C1-nivå. Grupp B gjorde ett prov i franska på C1-nivå.

Som ett första steg tittade jag på gruppernas medelvärden på tidigare inlärd språk (engelska/franska) och svenska för att få en översiktlig bild av gruppernas prestation på proven.

Tabell 4. Medelvärden (M), betygsnivåer och antal informanter per grupp och prov.

	Grupp A			Grupp B			Grupp C		
	M	Nivå/ Betyg	Antal	M	Nivå/ Betyg	Antal	M	Nivå/ Betyg	Antal
Engelska	403	B2	21				374	B1	23
Franska				44	C1	27			
A1-prov sv.	82 %	VG	21	82 %	VG	27	73 %	G	23
B2-prov sv.	84 %	VG	12	85%	VG	17	77%	G	12

Grupp A hade ett medelvärde på 403 poäng i engelska (motsvarande B2-nivå) medan grupp C hade 374 poäng (motsvarande B1-nivå). Även i svenska hade grupp A ett högre medelvärde än grupp C på både A1- och B2-provet. Samtliga i grupp B klarade provet i franska på C1-nivå, vilket innebär att medelvärdet för gruppen inte ger någon ytterligare information om deras nivå, då alla informanter redan är på samma nivå (C1). På A1-provet hade grupp A och B samma medelvärde och på B2-provet hade grupp B högst medelvärde bland grupperna.

För att undersöka om det fanns ett linjärt samband mellan resultat i engelska/franska och resultat i svenska genomfördes en korrelationsanalys med hjälp av Pearsons korrelationskoefficient i Excel.

I grupp A visade korrelationen mellan resultat i engelska och A1-provet i svenska en positiv måttlig korrelation på 0,6 med en signifikansnivå på 0,04, vilket indikerar ett statistiskt signifikant samband. Mellan nivå i engelska och B2-nivå i svenska observerades en korrelation på -0,49, det vill säga en måttlig negativ korrelation mellan variablerna. Signifikansnivån blev 0,15 vilket visar en relativ sannolikhet på att sambandet beror på en tillfällighet.

Korrelationsanalysen i grupp B (mellan resultat i franska och A1-provet i svenska) visade ett korrelationsvärde på 0,01 mellan variablerna, vilket tyder på att ingen korrelation finns alls. Signifikansnivån var 0,954, vilket indikerar en mycket låg signifikans. För B2-provet uppmättes en korrelation på 0,08 och signifikansnivån var 0,67. Resultatet visar sammantaget att ingen korrelation finns mellan resultaten i franska och resultaten i svenska.

I grupp C visade korrelationen mellan resultat i engelska och på A1-provet på en måttlig positiv korrelation på 0,46 och en signifikansnivå på 0,028, vilket indikerar att sambandet är statistiskt signifikant. Resultatet visade en stark positiv korrelation på 0,63 mellan resultaten i engelska och B2-provet i svenska. Signifikansnivån visade 0,026, vilket bekräftar ett statistiskt signifikant samband.

Tabell 5. Korrelation och signifikans mellan resultat i tidigare inlärt språk och svenska.

Korrelation (r) & signifikans (p)			
Korrelation	Grupp A	Grupp B	Grupp C
Engelska/ Svenska A1	r 0,6*		r 0,46*
	p 0,04		p 0,028
Franska/ Svenska A1		r 0,01	
		p 0,954	
Engelska/ Svenska B2	r -0,49		r 0,63*
	p 0,15		p 0,026
Franska/ Svenska B2		r 0,08	
		p 0,67	

Spridningsdiagram som illustrerar ovanstående korrelationer finns i bilaga 3.

Sambanden analyserades också genom att beräkna antalet procent i varje grupp som klarat A1- och B2-provet i svenska. Sammantaget klarade 85% av deltagarna i både grupp A och B A1-provet vilket var 15% högre än andelen som klarade provet i grupp C. Däremot var det flest i grupp B (63%) som klarade B2-provet medan cirka hälften klarade B2-provet i grupp A och C.

Tabell 6. Procentuell fördelning av prestationerna på proven i svenska.

	Grupp A		Grupp B	Grupp C	
Svenska	ENG B2 (10st)	ENG B1 (11st)	FRA C1 (27st)	ENG B2 (6st)	Eng B1 (17st)
A1 klara	85 %		85 %	70 %	
A1 klara	100 %	64 %	85 %	100 %	59 %
A1 U	0 %	36 %	16 %	0 %	42 %
A1 G	10 %	36 %	22 %	17 %	29 %
A1 VG	90 %	28 %	62 %	83 %	29 %
B2 klara	50 %		63 %	52 %	
B2 klara	80 %	37 %	63 %	83 %	41 %
B2 G	29 %	0 %	18 %	40 %	60 %
B2 VG	71 %	100 %	82 %	60 %	40 %

Informanterna delades in i förenklade delgrupper baserat på deras nivå i engelska. Subgruppen ”ENG B2” avser B2 eller högre nivå i engelska, medan ”ENG B1” avser B1 eller lägre nivå i engelska. Grupp B kunde inte delas in i nivåer på samma sätt.

Tabell 6 visar att 100 % av alla informanter som fått B2 eller mer på provet i engelska klarade A1-provet i svenska. Vidare var det 80 % i grupp A och 83 % i grupp C som klarat B2-provet. Av dessa var det mellan 60 och 71 % som fick minst VG på B2-provet.

Av de som fått B1 eller lägre nivå i engelska var det 36 % i grupp A och 42 % i grupp C som underkändes på A1-provet i svenska. För betyget godkänt var det 36 % respektive 29 % och för betyget VG eller högre var det 28 % respektive 29 %. Av de som gått vidare genom kursen var det 37 % i grupp A som klarat B2-provet och 41 % i grupp C.

I grupp B var det endast 16 % som inte klarade A1-provet och 62 % fick minst VG i betyg. Av de 63 % som klarade B2-provet var det 82 % som fick minst VG. Baserat på det totala antalet deltagare är det grupp B som uppvisar den högsta andelen godkända resultat.

Observera att samtliga procentandelar i tabellen är avrundade till hela tal för att förbättra läsbarheten.

4.2 Samband mellan metaspråklig medvetenhet och resultat i svenska

Endast grupp A och B ingår i resultatpresentationen för det metaspråkliga provet, eftersom data för grupp C inte var tillgängliga (se metodavsnittet).

Från grupp A och B var det totalt 51 personer som gjorde provet metaspråklig medvetenhet (förkortat MSM). Grupp A fick ett medelvärde på 66 och grupp B på 67 i provet, vilket motsvarar betyg VG. I tabellen nedan visas betygsfördelningen.

Tabell 7. Antal personer i relation till betyg på A1- och B2-provet i svenska.

	Betyg G på MSM	Betyg VG på MSM	Betyg MVG på MSM
Antal (%) med respektive MSM-betyg	7 (13 %)	25 (49 %)	19 (37 %)
Antal som klarat A1-nivån i sv.	5 (71 %) (3 VG i sv.)	18 (72 %) (11 VG i sv.)	16 (84 %) (15 VG i sv.)
Antal som klarat B2-nivån i sv.	2 (28 %) (1 VG i sv.)	12 (48 %) (9 VG i sv.)	14 (74 %) (13 VG i sv.)

Tabellen visar hur många som fick respektive betyg på MSM. Lodrätt anges antalet med respektive betyg som klarade A1-provet, respektive B2-provet. Vågrätt anges antalet som klarat nivå A1- och B2-provet med respektive betyg.

Av de 19 som fick betyget MVG på MSM var det 14 (74 %) som klarade B2-provet och 13 (68 %) med VG eller mer. Av de 25 som fick VG på MSM var det 12 (48 %) av dem som klarade B2-provet och 9 (36 %) med betyg VG eller mer. Av de 7 som fick G på MSM-testet var det 2 (28 %) som klarade B2-provet, varav 1 (14 %) fick VG.

Mellan MSM och resultat i svenska genomfördes också en korrelationsanalys. För A1-provet i svenska och MSM-testet visades en korrelation på 0,16, medan B2-provet i svenska och MSM-testet visade en korrelation på 0,15. Ingen av dessa korrelationer uppnådde statistisk signifikans.

Tabell 8. Korrelation, resultat på MSM och resultat i svenska på A1-, och B2-provet.

	Korrelation	Signifikans
Variabler		
A1-prov i svenska och MSM	0,16	0,27
B2-prov i svenska och MSM	0,15	0,45

För att undersöka om ett samband fanns mellan de högsta resultaten på de tidigare inlärd språken och MSM gjordes en beräkning utifrån betyg. I tabellen nedan visas de 10 bästa resultaten i engelska respektive franska, samt hur dessa fördelar sig på MSM. Av dessa 20 fick 11 det högsta betyget (MVG) på MSM och 14 av 20 (70 %) klarade B2-provet.

Tabell 9. De 10 högsta resultaten i franska och engelska samt betyg på MSM-provet.

	MVG	VG	G
Engelska	6	2	2
Franska	5	5	0

4.3 Utvecklingstrend i resultaten i svenska

Resultat för grupp A och B fanns digitalt tillgängliga för samtliga nivåer i svenska. För att undersöka om deras resultat förändrades över tid analyserades resultaten från de fyra olika nivåproven i svenska som genomfördes under språkkursen.

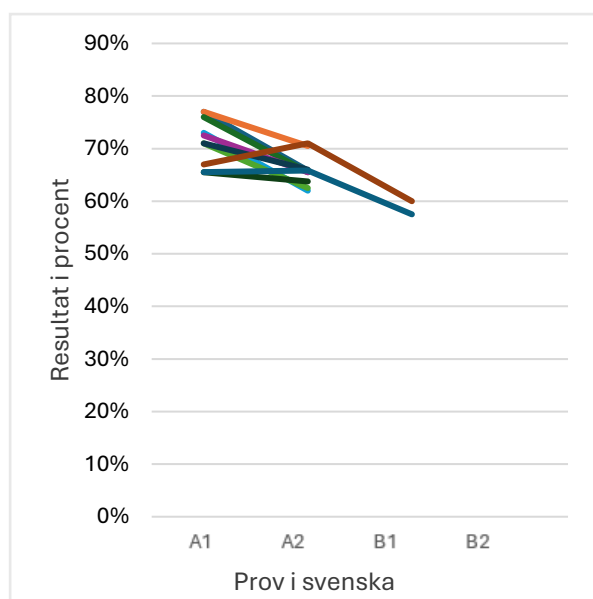
Tabell 10. Betygsutfall för grupp A och B i de fyra nivåproven i svenska.

Grupp A & B	A1	A2	B1	B2
Betyg MVG	10	10	10	10
Betyg VG	20	20	19	17
Betyg G	8	3	2	2
Underkänd	12	-	-	-

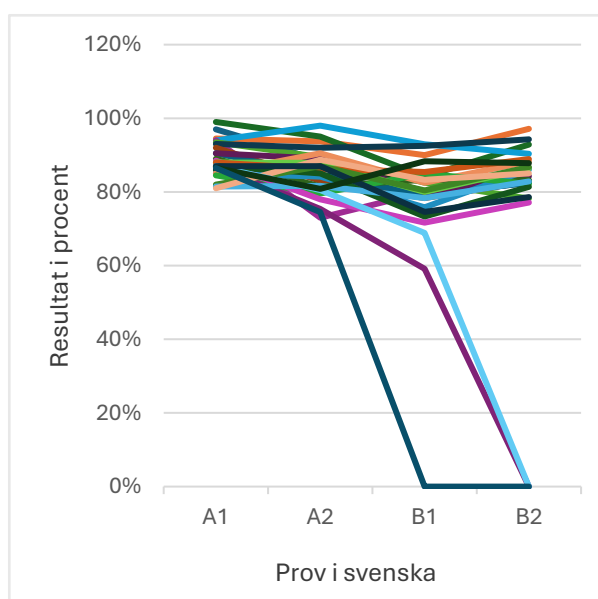
Samtliga som fick MVG på A1-provet klarade B2-provet. Hälften av dem fortsatte att nå VG och MVG på de andra tre proven, medan de andra fick G på ett av proven men klarade B2-provet. Av de som fick VG på A1-provet var det tre som avvek helt från trenden, antingen genom att avsluta före B1-provet eller genom att inte klara B1-provet. Övriga 17 klarade B2-provet. Av de åtta som fick betyget G på A1-provet klarade endast två B2-provet.

Resultaten över tid visualiserades också med hjälp av en trendlinje. Figur 4 visar samtliga informanter från grupp A och B som presterat 85 % och mer på A1-provet. De högsta resultaten uppnås på A1-provet och B2-provet och resultaten varierar något över tid mellan dessa nivåer, men med en generellt stabil prestation genom kursen. Ett fåtal (3) avviker från trenden, medan övriga klarar B2-provet. Över 85 % på A1-provet visar god chans att klara B2-nivån. Figur 3 visar samtliga informanter från grupp A och B som presterat 77 % eller lägre på A1-provet.

Diagrammet visar en nedåtgående trend från A1-nivån. Samtliga informanter som presterat under dessa poäng klarade inte A2- eller B1-provet. Under 77 poäng på A1-provet visar stor risk att inte klara nästkommande nivå eller nivåer.

Figur 3. Trendlinje för grupp A och B med under 77 % & betyg G eller UG på A1-provet.

Figur 4. Trendlinje för grupp A och B med över 85 % & betyg VG/MVG på A1-provet.

4.4 Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar korrelationsanalyserna ett positivt samband mellan resultat i engelska och resultat i svenska i både grupp A och C. Den starkaste korrelationen ($r = 0,6$) återfanns i grupp A som också uppvisade ett högre medelvärde i engelska än grupp C. Däremot framkom en tydlig skillnad i korrelationen mellan resultat i engelska och resultat på B2-provet i svenska. I grupp A var korrelationen negativ ($r = -0,49$) med låg signifikans, medan i grupp C var positiv ($r = 0,63$) med hög signifikans. I grupp B identifierades ingen korrelation mellan resultat i franska och svenska.

En procentuell analys visade att samtliga informanter med B2-nivå eller högre i engelska klarade A1-provet i svenska och cirka 80 % klarade B2-provet, där majoriteten fick betyget VG. Bland informanter med B1-nivå eller lägre i engelska var det färre som klarade A1-provet och knappt 40 % klarade B2-provet.

Korrelationsanalysen mellan metaspråklig medvetenhet och resultat i svenska visade ingen tydlig korrelation, och signifikansen var låg. Procentanalysen visade dock att informanter med betyget MVG på provet i metaspråklig medvetenhet (MSM) i högre grad klarade B2-provet i svenska jämfört med de som hade betyget G. Det fanns också ett samband där informanter med högsta resultat i franska eller engelska i större utsträckning fick MVG på MSM.

Utifrån en analys av individuella utvecklingskurvor i grupp A och B, baserat på fyra nivåprov, framkom att samtliga informanter med betyget MVG på A1-provet i svenska också klarade B2-provet. Majoriteten av de med höga resultat på A1-provet (85 % och uppåt) behöll sin prestationsnivå genom nivåproven, även om resultatet var något lägre på A2- eller B1-provet. Endast 25 % av de som hade betyget G på A1-provet klarade B2-provet.

5 Diskussion och slutsats

I detta avsnitt diskuteras tolkningen av studiens resultat kopplat till den teoretiska bakgrunden med utgångspunkt i studiens frågeställningar: *a) Hur korrelerar tidigare inlärd språk med effektiv inläring av svenska som främmande språk?* och *b) Hur korrelerar metaspråklig medvetenhet med effektiv inläring av svenska som främmande språk?* Diskussionsdelen inleds med en analys av sambandet mellan nivå i tidigare inlärt språk (variabel 1) och resultat i svenska (variabel 3). Därefter diskuteras och problematiseras den roll som metaspråklig medvetenhet (variabel 2) kan spela i inläringen, utifrån att inga linjära samband kunde påvisas i denna studie. Slutligen analyseras de interna sambanden mellan de olika provresultaten i svenska

(inom variabel 3). Avslutningsvis presenteras en sammanfattande slutsats kopplad till studiens syfte.

Resultatet visade på positiva samband mellan nivå i engelska och resultat i svenska i de grupper som testats i engelska. I båda grupper hade informanter med B2-nivå eller högre i engelska en betydligt större chans att klara språkkursen i svenska. Gruppen med lägst medelvärde i engelska uppvisade även generellt lägre betyg i svenska. Detta resultat indikerar att hög nivå i engelska ökar chansen för goda resultat i svenska. Korrelationsanalysen som gjordes bekräftade ett positivt samband mellan resultat i engelska och resultat på A1-provet medan korrelationen mellan resultat i engelska och B2-provet i svenska skiljde sig åt mellan grupperna. Grupp A:s förvånande negativa korrelation (dock med låg signifikans) kan förklaras utifrån att några få individer med höga respektive låga resultat påverkat hela trendlinjen. Anledningen är okänd och fler mätningar behövs. Grupp C:s korrelation gav ett mer förväntat resultat. För grupp B vars informanter rekryterats utifrån sin kompetens i franska, kunde inget linjärt samband påvisas. En möjlig förklaring är att samtliga informanter uppnått en C1-nivå i franska, vilket minskade variationen mellan poängen i provet och det inte gick att identifiera ett samband genom en korrelationsanalys. Denna grupp hade sammantaget högst resultat i svenska med störst andel som klarat B2-provet. Samband mellan nivå i tidigare inlärt språk och i svenska har alltså observerats och bekräftas också i denna grupp, dock utan linjärt samband. Resultatet indikerar alltså först att en hög nivå i ett tidigare inlärt språk kan stärka möjligheten att uppnå en hög nivå i ett annat främmande språk och kan förklaras utifrån Cummins tröskelhypotes (1979) där en viss språklig nivå måste uppnås i ett språk för att dess positiva effekter ska kunna överföras till nästkommande språk. Hypotesen bygger också på skillnader mellan vardagsspråk (BICS) och det mer avancerade kunskapsspråket (CALP), som i högre grad behövs för skolframgång och akademisk språkanvändning (Cummins 2017, s. 53–54). Enligt CEFR (Europarådet, 2009) innebär övergången från B1 till B2 en tydlig ökning i språkbehärskning, särskilt när det gäller språkligt omfång och förmåga att kommunicera i mer varierade kontexter. En språkanvändare går från mer vardaglig kommunikation och situationsbundet till ett mer komplext, abstrakt och kontextoberoende språk. B2-nivån kan alltså utifrån min tolkning, motsvara Cummins definition av kunskapsspråk. Detta i sig är intressant i studien då det just är skillnaden mellan B1 och B2 som visar sig avgöra hur goda chanser informanterna haft för att kunna lära sig svenska upp till B2-nivån inom givna tidsramar. Resultatet bekräftar teorin enligt tröskelhypotesen, men samtidigt fattas information om informanternas nivåer på andra tidigare inlärd språk. Informanterna besitter sannolikt en CALP- nivå i franska, som egentligen är informanternas L2, L3 eller L4.

Utöver nivå i tidigare inlärd språk som en av förutsättningarna för vidare inläring aktiveras olika bakgrundsspråk där de kan ta olika roller för inläringen (Hammarberg 2016, s. 45–46). De olika informanterna i grupperna har tillgång till både wolof, franska och eventuellt ytterligare språk i sin inläring, vilket de kan använda och aktivera på olika sätt genom sina yttranden och sin förståelse av språket. Att växla mellan språk är något de är vana vid utifrån den språkliga kontext som de befinner sig i dagligen. Om en person endast har B1-nivå i undervisningsspråket, det vill säga ett mer vardagligt språk och använder främst detta språk aktivt som tillgång för vidare inläring av språk, kan det finnas ett glapp mellan språken i de fall där ett visst bakgrundsspråk aktiveras. Antagligen har informanterna i grupp B en högre nivå i franska än informanterna har i engelska i grupp A och detta skulle eventuellt kunna förklara franskans roll och förmåga att uppnå och förstå språket snabbare, precis som informanterna med B2-nivå eller högre i engelska. En högre nivå i bakgrundsspråket som aktiveras gör det lättare att använda som tillgång och aktivera transfer i inläringen (Hammarberg 2016, s. 47) Detta kan vara en förklaring till varför högre nivåresultat i tidigare inlärd språk har ett samband med resultaten i svenska, men sambanden kan inte bevisas i denna studiemetod, endast diskuteras utifrån resultaten i relation till forskningen.

Samtliga informanter hade uppnått en godkänd nivå på det prov som testade deras metaspråkliga medvetenhet. Däremot kunde inga direkta linjära samband påvisas mellan resultat i metaspråklig medvetenhet och resultaten i svenska som tredjespråk, vilket liknar det mönster som observerades mellan resultaten i franska och svenska. Det kan finnas flera möjliga förklaringar till detta resultat:

- a) Gruppen var för homogen vad gäller studiebakgrund och språklig profil.
- b) Resultatvariationen var begränsad eftersom samtliga informationer redan uppnått en viss nivå av metaspråklig medvetenhet. Därför minskade möjligheten att både upptäcka och mäta skillnader. Differensen mellan den godkända nivån och maxpoängen var endast 13 poäng.
- c) Provet som använts för att testa metaspråklig medvetenhet gav inte en tillräckligt komplett bild för att kunna fånga komplexiteten i förmågan.
- d) Andra(sociala, kognitiva eller individuella faktorer spelar större roll för framgången i inläringen och kan ha haft större betydelser för resultaten.
- e) Metaspråklig medvetenhet kan påverka tredjespråksinläring, men mer indirekt och kan inte påvisas genom en sambandsanalys.

Även om vissa tendenser kunde urskiljas, det vill säga mycket höga kontra mycket lägre resultat vid en jämförelse mellan de olika provresultaten kunde inte direkta slutsatser dras

utifrån detta. För att något ska kunna mätas krävs också en tydlig definition. Inom olika forskningsfält definieras metaspråklig medvetenhet på olika sätt (Ke m.fl. 2023, s. 1), vilket försvårar möjligheten att utforma tester och jämföra resultat. Enligt Jessner (2008, s. 26) är metaspråklig medvetenhet en del av det multilingvistiska systemet som bidrar till den flerspråkiga kompetensen, och utgör en förmåga som förändras över tid. Detta kan också göra att mätbarheten blir mer komplex. Det vi vet utifrån provbeskrivningen och provresultaten är alltså bara att samtliga informanter visat på en viss nivå av metaspråklig medvetenhet och en flerspråkig studiebakgrund kan utifrån teorier om metaspråklig medvetenhetsutveckling vara en möjlig förklaring till goda resultat, men individuella nivåskillnader kan inte analyseras med dessa informanternas resultat som underlag.

Något som behöver tas i beaktning i studien är att informanterna kan precis som många andra sökanden till företaget ha en hög nivå i engelska men inte fått gå vidare på grund av att resultatet på metaspråklig medvetenhet inte varit tillfredställande. Därmed kan ytterligare ett samband finnas, men som inte studerats här. I tidigare studier (se Roehr-Brackin 2018, s. 101-104) har positiva samband påvisats mellan metaspråklig kunskap och färdighet i ett andraspråk. Detta kan liknas vid en korrelationsanalys mellan variabel 2 och 3 i föreliggande studie, men här påvisades inget samband mellan informanternas resultat.

Den utvecklingstrend som framträder i resultaten vid fyra mättillfällen i svenska visar på en stabil inlärningskurva hos den grupp som uppnått höga betyg på A1-provet i svenska. I denna grupp återfinns också flest med hög nivå av tidigare inlärt språk och där majoriteten dessutom klarar B2-provet i svenska. Dessa resultat tyder på att det kan finnas en viss grad av förutsägbarhet gällande framgång i inlärn timer av svenska som främmande språk, förutsatt att vissa grundläggande villkor och centrala faktorer, såsom motivation, redan finns närvarande.

Denna studie berör egentligen bara en avgränsad del av flerspråkighet utifrån de valda variablerna vars samband undersökts. Flerspråkighet är ett komplext och mångfacetterat fenomen som existerar och sker på olika sociala nivåer, såsom individ-, grupp- och samhällsnivå. Denna grupp är ändå homogen utifrån både kulturell och språklig härkomst samt förutsättningar för att lära sig svenska som L5, L6 eller L7. Genom få gruppskillnader kan faktoreernas påverkan bli tydligare i resultatet (Linck m.fl. 2013, s. 555). Men även om gruppen är homogen är varje individuell flerspråkighet unik. Det behöver tas hänsyn till att varje flerspråkig multikompetens är rörlig, varierad och består av en komplexitet som vi inte undersökt eller känner till.

En annan viktig aspekt är att svenska studeras som ett främmande språk, vilket innebär att det inte är omgivningens kommunikationsspråk och att informanterna därmed inte naturligt

omges av språket i vardagen. Det som i stället kan göra skillnaden mellan dem är de individuella faktorer som språkbegåvning, motivation, inlärningsstrategier för att nämna några som kan påverka framgången, precis som vilken input de söker utanför miljön. Genom didaktiska metoder kan möjligen lärarna påverka och stödja aktiveringen av inlärnarnas bakgrundsspråk och metaspråk och därmed använda flerspråkigheten som resurs i undervisningen.

Sammantaget tyder resultaten på att en hög nivå i tidigare inlärt språk, särskilt engelska på B2-nivå eller högre, har ett positivt samband med framgång i inläring av svenska som tredjespråk. Trots att studien inte kunde påvisa något klart samband mellan metaspråklig medvetenhet och resultat i svenska, antyder den mer omfattande bilden att metaspråklig medvetenhet i kombination med flerspråkiga förkunskaper kan bidra till att underlätta en intensiv språkinlärningsprocess av ett tredjespråk.

6 Framtida forskning

Denna studie har undersökt sambanden mellan tidigare inlärt språk, metaspråklig medvetenhet och effektiv inläring av svenska som ett främmande- och tredjespråk. Resultaten pekar på intressanta mönster gällande språknivå i tidigare inlärt språk och korrelationen till effektiv inläring av ett tredjespråk, men mycket återstår att utforska.

Vidare studier bör inkludera ett större och mer varierat urval av informanter i liknande kontexter. En mer omfattande kartläggning av tidigare inlärd språk samt större variation i studieresultat och språknivåer skulle bidra till en tydligare bild om sambanden. Både kvantitativa och kvalitativa metoder inom undersökningen skulle också kunna bidra till en bättre inblick i de tvärspråkliga influenserna.

Eftersom metaspråklig medvetenhet och delar av språkbegåvning delvis överlappar varandra, både teoretiskt och mätmetodiskt, vore det intressant att mäta korrelationen i resultat mellan olika typer av uppgifter och prov kopplade till språkbegåvning och metaspråklig medvetenhet för att undersöka i vilken utsträckning de samvarierar samt om metaspråklig medvetenhet kan betraktas som en integrerad och utvecklingsbar del av språkbegåvning.

Framtida forskning skulle med fördel även kunna inrikta sig på sambandet mellan flerspråkig utveckling och metaspråklig medvetenhet över tid, för att fördjupa förståelsen av hur den metaspråkliga medvetenheten utvecklas i relation till tredjespråksinläring för vuxna inlärare. Även språkbegåvningstester som använts för mätning av metaspråklig medvetenhet,

kan vara värda att inkludera för att bättre förstå kopplingen mellan metaspråklig medvetenhet och språkbegåvning som en mer eventuellt utvecklingsbar förmåga.

Ett fjärde område för framtida forskning är att studera hur bakgrundsspråken aktiveras och används i inläringssituationer där metaspråk förekommer och där lärarna explicit drar fördel av olika språk och metaspråklig medvetenhet som resurser i undervisningen och undersöka vilka effekter detta ger på tredjespråksinläringen. Sådan forskning skulle kunna bidra till utveckling av undervisningsmaterial, testmetoder samt utbildningskoncept för flerspråkiga vuxna inlärare.

Referenser

- Abrahamsson, N. & Bylund, E. 2012. Andraspråksinlärn timer och förstaspråksutveckling i en andraspråkskontext. I: Hyltenstam, K., Axelsson, M. & Lindberg, I. (red.), *Flerspråkighet: en forskningsöversikt*, s. 153–246. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Bialystok, E. 2001. *Bilingualism in Development: Language, Literacy, and Cognition*. Cambridge: Cambridge University Press. Tillgänglig på: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511605963>
- Byström, J. & Byström, J. 2011. *Grundkurs i statistik*. 7., rev. utg. Stockholm: Natur & Kultur.
- Cal, Z. & Sypiańska, J. 2020. The interaction of L2 and L3 levels of proficiency in third language acquisition. *Poznan Studies in Contemporary Linguistics*. Tillgänglig på: <https://doi.org/10.1515/psicl-2020-0019>
- Cenoz, J. & Hoffmann, C. 2003. Acquiring a third language: What role does bilingualism play? *International Journal of Bilingualism*, 7(1), s. 1–5. <https://doi.org/10.1177/13670069030070010101>
- Cummins, J. 1979. The influence of bilingualism on cognitive growth: A synthesis of research findings and explanatory hypotheses. *Working Papers on Bilingualism*, 9, s. 1–44. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED125311.pdf> [Hämtad 2025-04-30]
- Cummins, J. 1991. Interdependence of first-and second-language proficiency in bilingual children. I: Bialystok, E. (red.), *Language processing in bilingual children*, s. 70–88. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cummins, J. 2000. *Language, power and pedagogy: Bilingual children in the crossfire*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Cummins, J. 2017. *Flerspråkiga elever: effektiv undervisning i en utmanande tid*. 1 uppl. Stockholm: Natur & Kultur.
- Dolas, F., Jessner, U. & Cedden, G. 2022. Cognitive advantages of multilingual learning on metalinguistic awareness, working memory and L1 lexicon size: Reconceptualization of linguistic giftedness from a DMM perspective. *Journal of Cognition*, 5(1), s. 10. <https://doi.org/10.5334/joc.201>
- Europarådet. 2009. *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://www.skolverket.se/getFile?file=2144> [Hämtad 8 maj 2025]
- Falk, Y. 2016. Germanska språk som L3. I: Bardel, C., Falk, Y. & Lindqvist, C. (red.), *Tredjespråksinlärn timer*, 1 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Flyman Mattsson, A. 2017. *Svenska som andraspråk på språkvetenskaplig grund*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Flynn, S., Foley, C. & Vinnitskaya, I. 2004. The Cumulative-Enhancement Model for Language Acquisition: Comparing Adults' and Children's Patterns of Development in First, Second and Third Language Acquisition of Relative Clauses. *International Journal of Multilingualism*. <http://dx.doi.org/10.1080/14790710408668175>

- Hammarberg, B. 2016. Flerspråkighet och tredjespråksinläring. I: Bardel, C., Falk, Y. & Lindqvist, C. (red.), *Tredjespråksinläring*, 1 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Hufeisen, B. 2005. Multilingualism: Linguistic models and related issues. I: Hufeisen, B. & Fouser, R. J. (red.), *Introductory readings in L3*, s. 31–45. Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- Hyltenstam, K. & Milani, T. M. 2012. Flerspråkighetens sociopolitiska och sociokulturella ramar. I: Hyltenstam, K., Axelsson, M. & Lindberg, I. (red.), *Flerspråkighet: en forskningsöversikt*, s. 17–152. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Jessner, U. 2006. *Linguistic Awareness In Multilinguals: English as a Third Language*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Jessner, U. 2008. Teaching third languages: Findings, trends and challenges. *Language Teaching*, 41(1), s. 15–56. <https://doi.org/10.1017/S0261444807004739>
- Johansson, A. 2019. *Kontrastiva studier i nederländska och svenska: med en inledning om tredjespråksinläring och tvärspråklig medvetenhet*. Stockholm: Stockholm University Press. <https://doi.org/10.16993/baz>
- Ke, S., Zhang, D. & Koda, K. 2023. *Metalinguistic awareness in second language reading development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lagerholm, P. 2005. *Språkvetenskapliga uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Lagerholm, P. 2024. *Språkvetenskapliga uppsatser*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Lasagabaster, D. 2010. The Threshold Hypothesis Applied to Three Languages in Contact at School. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 1(2), s. 119–133. <https://doi.org/10.1080/13670059808667678>
- Linck, J. A., Kroll, J. F. & Sunderman, G. 2013. L2 proficiency and age of acquisition effects on working memory performance. I: Kroll, J. F. & de Groot, A. M. B. (red.), *Handbook of bilingualism and multilingualism*, 2:a uppl. New York: Oxford University Press.
- Lowie, W., Keijzer, M. & Michel, M. 2017. Understanding language learning from a complex dynamic systems theory perspective. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 7(1), s. 127–148. <https://doi.org/10.14746/ssllt.2017.7.1.7>
- Maher, J. C. 2017. *Multilingualism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-28405-2>
- März, R. 2016. The benefits of bilingualism: A comparative pilot study on the performance of bilinguals versus monolinguals. *Sustainable Multilingualism*, 8, s. 104–123. <http://dx.doi.org/10.7220/2335-2027.8.8>
- Nettelbladt, U. & Salameh, E-K. 2022. *Språket hos enspråkiga och flerspråkiga barn: utveckling och svårigheter*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Norrby, C. & Håkansson, G. 2007. *Språkinläring och språkanvändning: svenska som andraspråk i och utanför Sverige*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Ranta, L. 2002. The role of learners' language analytic ability in the communicative classroom. I: Robinson, P. (red.), *Individual differences and instructed language learning*, s. 159–180. Amsterdam: John Benjamins.

- Ranta, L. 2005. Language analytic ability and oral production in a second language: Is there a connection? I: Housen, A. & Pierrard, M. (red.), *Investigations in instructed second language acquisition*, s. 99–130. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Roehr-Brackin, K. 2018. *Metalinguistic awareness and second language acquisition* [Elektronisk resurs]. Abingdon: Routledge.
- Rogers, V., Meara, P., Barnett-Legh, T., Curry, C. & Davie, E. 2017. Examining the LLAMA aptitude tests. *Journal of the European Second Language Association*, 1(1), s. 49–60. <https://doi.org/10.22599/jesla.24>
- SCB. 2025. Trender. Statistiska centralbyrån. <https://www.scb.se/dokumentation/statistikguiden/trender-och-analyser/trender/> [Hämtad 29 april 2025]
- Sigurd, B. & Håkansson, G. 2007. *Språk, språkinläring och språkforskning*. 2., rev. och utvidgade uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket. 2024. Sök statistik om förskola, skola och vuxenutbildning: Gymnasieskola – Nationella prov, Hösttermin 2024. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&verkform=Gymnasieskola&omrade=Nationella%20prov&asar=H%C3%B6sttermin%202024> [Hämtad 29 april 2025]
- Spechtenhauser, B. & Jessner, U. 2024. Complex interactions in the multilingual mind: Assessing metalinguistic abilities and their effects on decoding a new language system in trilingual learners. *Lingua*, 313, 103678. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2024.103678>
- Svensson, G. 2018. Begreppet translanguaging och dess ursprung. Artikel 1. För Skolverket. [PDF]
- Vetenskapsrådet. 2024. *God forskningssed*. [PDF]
- Wen, Z., Biedroń, A. & Skehan, P. 2017. Foreign language aptitude theory: Yesterday, today and tomorrow. *Language Teaching*, 50(1), s. 1–31. <https://doi.org/10.1017/S0261444816000276>

Bilagor

Bilaga 1

Tabell 11. Nivåplacering utifrån antalet poäng, Prov i engelska.

Nivå	Poäng
A1	100-199
A2	200-299
B1	300-399
B2	400-499
C1	500-599

(Exempel: 250 poäng motsvarar A2-nivå i engelska)

Tabell 12. Betyg baserat på poäng och procent på prov i metaspråklig medvetenhet

Betyg	Poäng	Betygsgräns
• Mycket väl godkänd (MVG) =	68-70 poäng	97 %
• Väl godkänd (VG) =	63-65 poäng	90 %
• Godkänd (G) =	56-62 poäng	80 %

(Exempel: 69 poäng ger över 97% och motsvarar betyg MVG)

Tabell 13. Betyg utifrån antalet procent på A1, A2, B1 och B2 i svenska.

Procent	Betyg	Förkortning
Under 70	Underkänt	U
70-79	Godkänt	G
80-89	Väl godkänt	VG
90-100	Mycket väl godkänt	MVG

(Exempel: 85 % ger betyget Väl godkänt)

Bilaga 2

Om provet av metaspråklig medvetenhet- regelillustration

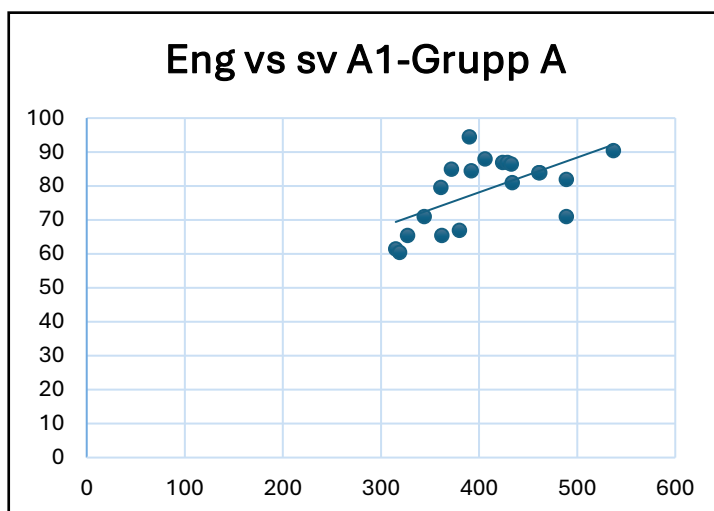
Informanterna får titta på en tre minuters genomgång av grundläggande svensk grammatik med fokus på ordklasser. Därefter visas satsdelars ordning beroende på meningstypen påstående eller fråga. Allt förklaras med hjälp av metaspråk på engelska/ franska. På skärmen följer man svenskan med översättning till engelska (Tex Personliga pronomen- Personal pronouns: Jag- I etc.). Här sätts kandidatens förkunskaper, grammatiska kompetens, analyserande språkkunskaper på prov samt förmåga att använda explicit kunskap av språket mer objektivt.

Deltagaren ska sedan, utifrån sin förståelse av den givna regeln, producera L2-meningar på svenska som illustrerar reglerna i fråga. Detta sker med stigande svårighetsgrad utifrån instruktioner. Deltagaren ska kunna ändra meningarnas betydelse genom nya instruktioner och kunna rätta till sina fel genom ledtrådar i form av metaspråk . Deltagarens sammantagna poäng ges utifrån korrekta meningar inom ordföljd, rätt valda ord, tid för tankeprocessen, antalet rättningar och syntaxens komplexitet. Poängen genererar ett betyg som sedan delas in i A, B, C, D.

Deltagaren ska visa på en explicit grammatisk kompetens (förkunskaper och förståelse av metaspråk), kunna konstruera och ändra meningar beroende på instruktioner och använda sig av interlingval inferens av kognanter där översättning fattas.

Resultatet på metaspråkligt prov för samtliga i grupp A och B innebär att de alla klarat godkändgränsen.

Bilaga 3

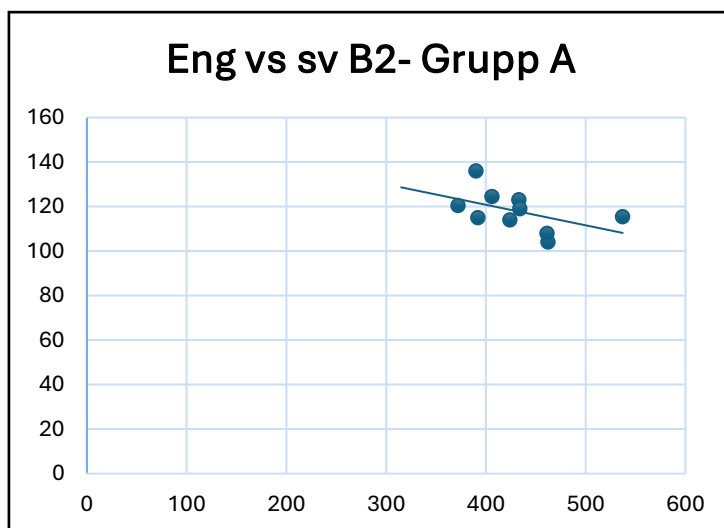

Samtliga diagram:

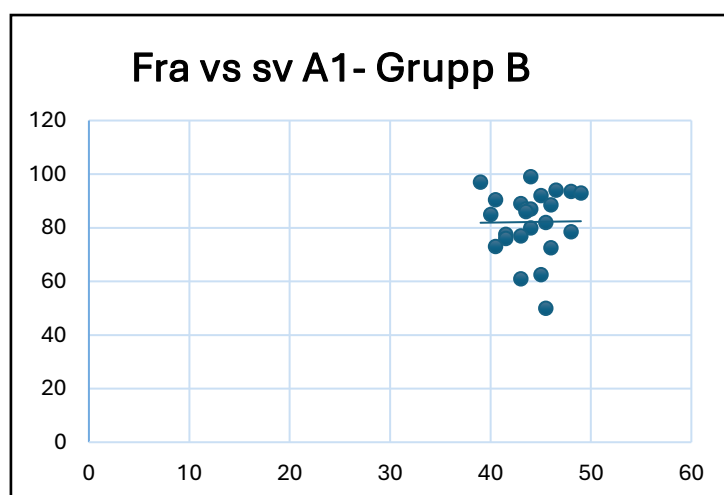
Vågrätt=
poäng i franska/
engelska

Lodrätt:
poäng/procent i
svenska

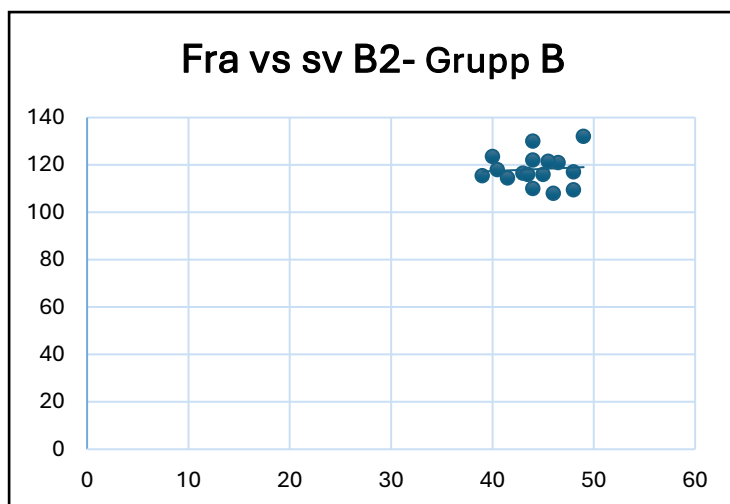
Figur 4. Korrelation engelska och svenska A1, grupp A

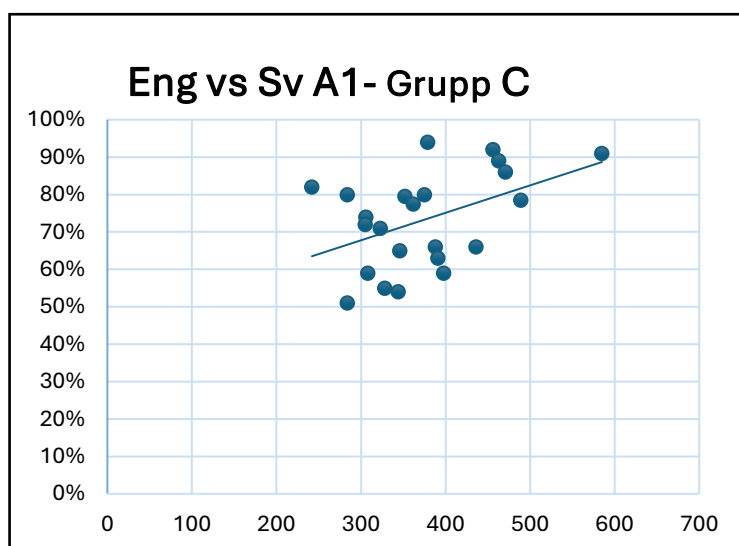
Figur 5. Korrelation engelska och svenska B2, grupp A

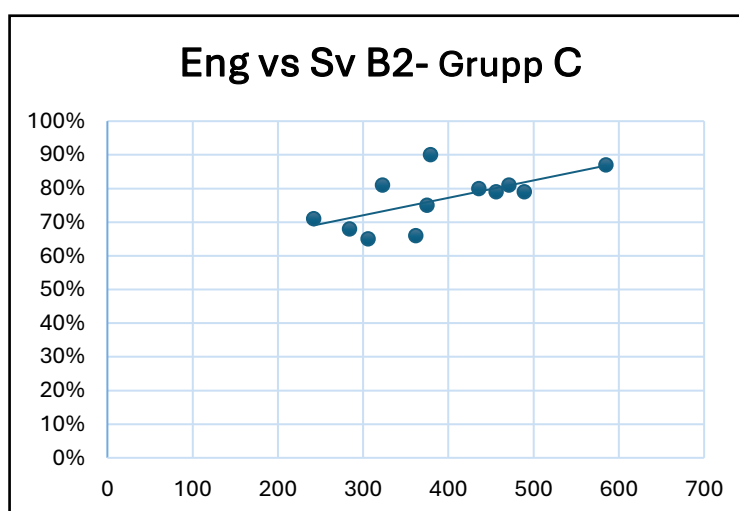
Figur 6. Korrelation franska och svenska A1, grupp B

Figur 7. Korrelation franska och svenska B2, grupp B

Figur 8. Korrelation engelska och svenska A1, grupp C

Figur 9. Korrelation engelska och svenska B2, grupp C